

Ο ρόλος της μόρφωσης στη διαμόρφωση κριτηρίων επιλογής συντρόφου. Έρευνα στη σύγχρονη Κρήτη

Γ. Τζαμαλούκα* – Ν. Λιβάνη-Ηλιοπούλου** –
 Φ. Κυριακοπούλου***

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η συσχέτιση της μόρφωσης και των κριτηρίων συντρόφου για μακροπρόθεσμη ετερόφυλη σχέση. Το δείγμα μας, 300 νέοι/ες από αστικές και ημι-αστικές περιοχές της Κρήτης, αποτίμησε το βαθμό επιθυμίας για καθένα από 60 χαρακτηριστικά συντρόφου. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι περισσότεροι μορφωμένοι εκδηλώνουν μειωμένο ενδιαφέρον για το κοινωνικο-οικονομικό status, των συντρόφων αναζητώντας γνωρίσματα που παραπέμπουν στην επικοινωνιακή σχέση και στην οικογένεια. Αντίθετα, όσο τα έτη σπουδών μειώνονται, προτιμώνται χαρακτηριστικά που συνδέονται με περισσότερο παραδοσιακές αξίες. Επιπλέον, η μόρφωση ως κοινωνικο-οικονομικό εφόδιο και ως συγκριτικό στοιχείο στην «αγορά γάμου» φαίνεται να διαμορφώνει επιλογές αντίστοιχες των επιδιώξεων και των δυνατοτήτων των ατόμων σε δεδομένες κοινωνικές δομές.

Λέξεις-κλειδιά: Κριτήρια επιλογής σταθερού συντρόφου, μόρφωση, νεολαία, προοπτική οικογενειακού θεσμού.

* Η Γ. Σ. Τζαμαλούκα είναι Κοινωνική Ψυχολόγος-Επιστημονική συνεργάτης ΤΕΙ Αθήνας.

** Η Ν. Λιβάνη-Ηλιοπούλου, είναι Κοινωνική Λειτουργός.

*** Η Φ. Κυριακοπούλου, είναι Κοινωνική Λειτουργός.

Εισαγωγή

Από την εποχή του Δαρβίνου (1859) η επιλογή συντρόφου λαμβάνονταν υπόψιν ως ένας σημαντικός παράγοντας για την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους. Ο ίδιος θεωρούσε πως η επιλογή συντρόφου ήταν ο δεύτερος παράγοντας (ο πρώτος ήταν η επικράτηση του δυνατότερου) που μπορούσε να εξηγήσει την εξέλιξη των ειδών. Ειδικότερα, υποστήριζε ότι υπήρχαν δύο διαδικασίες: στην πρώτη τα μέλη του ίδιου φύλου συναγωνίζονται μεταξύ τους για να έχουν πρόσβαση στα μέλη του αντίθετου φύλου (intrasexual selection), ενώ στη δεύτερη τα μέλη του ίδιου φύλου τείνουν να επιλέγουν συγκεκριμένα μέλη του αντίθετου φύλου (intersexual selection).

Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως η εξουσία, η θέση στην ιεραρχία, στοιχεία της προσωπικότητας, και σύμφωνα με αυτά υπάρχουν υποκατηγορίες στις διαδικασίες της επιλογής συντρόφου (Buss & Barnes, 1986).

Ως απόρροια των ανωτέρω, τρεις τουλάχιστον, δεκαετίες διεξάγεται έντονος ακαδημαϊκός διάλογος στη διεθνή ερευνητική κοινότητα στο αντικείμενο των στενών διαπροσωπικών/ συντροφικών σχέσεων. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσονται υποθέσεις και εκπονούνται ερευνητικές δραστηριότητες με σκοπό τη διερεύνηση των κριτηρίων με τα οποία οι άνθρωποι επιλέγουν συντρόφους, τόσο για μακροπρόθεσμες/σταθερές σχέσεις, όσο για βραχυπρόθεσμες/περιστασιακές.

Τα έως τώρα ερευνητικά δεδομένα παρουσιάζουν να εμφανίζονται ομοιότητες και διαφοροποιήσεις στην επιλογή συντρόφου, που σχετίζονται με τους εξής παράγοντες: φύλο (Eagly & Wood, 1999, Greitemeyer, 2006, Todosijević, Ljubinković & Arančić, 2003), μόρφωση (Brown & Lewis, 2004, Greitemeyer, 2006, Heilman, et al., 2004), κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο (Li et al., 2002, Ellis, 1993), ηλικία (Buunk, et al., 2001), διάρκεια σχέσης (Gangestad & Simpson, 2000, Regan et al., 2000), χαρακτηριστικά προσωπικότητας (Brown & Lewis, 2004), εξωτερική εμφάνιση (Feingold, 1990), σπουδαιότητα ομοιότητας στην έλξη (Kenrick & Keefe, 1992), πολιτισμικές καταβολές (Kasser & Sharma, 1999, Shackelford, Schmitt & Buss, 2005), δημογραφικές πιέσεις (Regan, 1998).

Στον χώρο της ψυχολογίας των συντροφικών σχέσεων (mating psychology) αναπτύσσεται συζήτηση ανάμεσα σε θεωρητικούς διαφόρων επιστημονικών πεδίων με προεξάρχουσες τις απόψεις που σχετίζονται με την εξελικτική θεωρία (evolutionary theory: Buss, 1989, Buss & Schmitt,

1993, Gangestad & Simpson, 2000, Kenrick, Trost & Sundie, 2004) και με την κοινωνικο-δομική/πολιτισμική θεωρία (social-structural/cultural: Denisiuk, 2004, Eagly & Wood, 1999, Kasser & Sharma, 1999).

Οι παραπάνω θεωρίες ξεκινούν από την κοινή βάση ότι τα δύο φύλα παρουσιάζουν διαφορές στην επιλογή συντρόφου αλλά ακολουθούν διαφορετική πορεία ως προς την αιτιολόγηση των διαφοροποιήσεων αυτών.

Συγκεκριμένα, η εξελικτική ψυχολογία θεωρεί ότι η επιλογή συντρόφου οφείλεται στις βιολογικές τους διαφοροποιήσεις, συνεπώς η προοπτική της εξομοίωσης των επιλογών δεν μπορεί να υφίσταται, καθώς κάτι τέτοιο προϋποθέτει τη βιολογική εξομοίωση των φύλων (Denisiuk, 2004). Με βάση αυτή τη θεωρία οι άνδρες δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στις αναπαραγωγικές δυνατότητες μιας γυναίκας, που θεωρούν ότι αντικατοπτρίζονται σε μια υγιή, νεανική και ελκυστική εμφάνιση. Οι δε γυναίκες μέσα από αυτήν την επιλογή αποκτούν ένα αίσθημα ασφάλειας για τις ίδιες και τους απογόνους τους (Geary, 2000).

Από την άλλη πλευρά, η δομολειτουργική θεωρία προσεγγίζει το θέμα της διαφοράς των φύλων στην επιλογή συντρόφου ως φυσικό επακόλουθο των διαφορετικών απαιτήσεων της κοινωνίας από τα φύλα. Κάτι τέτοιο σημαίνει ότι ενδεχόμενες κοινωνικές αλλαγές που θα σηματοδοτούσαν την ισότητα των φύλων σε όλους τους τομείς που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με κάθε έκφανση του θεσμού της οικογένειας, είναι ικανές να εξαλείψουν την έως τώρα διαφοροποίηση των κριτηρίων που άνδρες και γυναίκες θέτουν στην επιλογή συντρόφου (Eagly & Wood, 1999, Spence & Bucker, 2000).

Παράλληλα με τις προαναφερθείσες, βασικές και αντικρουόμενες απόψεις, σημαντικά συμπληρωματικά δεδομένα προέρχονται και από άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις, όπως οι θεωρίες της προσωπικότητας σύμφωνα με τις οποίες οι γυναίκες διακρίνονται από αδυναμία, συναισθηματισμό, σκέψη και κρίση συναισθηματικά επηρεασμένη, έλλειψη γενικών ενδιαφερόντων, αυξημένο ενδιαφέρον για προσωπικές σχέσεις, εξάρτηση από μορφές ισχύος (πατέρας-σύζυγος) και επικέντρωση στις ανάγκες των άλλων (σε βάρος των ατομικών τους αναγκών). Ενώ οι άνδρες εμφανίζονται να χαρακτηρίζονται από μια προσωπικότητα δυναμική με θάρρος, σοβαρότητα και ορθολογιστική σκέψη (Liermann, Heymans στο Σκόδρα, 1998, Klein, 1972)

Η φροϋδική ψυχαναλυτική άποψη (Νόβα-Καλτσούνη, 1998, Κρανάκη, 1986), σύμφωνα με την οποία η διαφοροποίηση των φύλων είναι αποτέλεσμα ψυχοβιολογικών παραγόντων που οδηγούν το αγόρι και το κορίτσι στο να συγκροτήσουν την σεξουαλική τους ταυτότητα διαφορετικά.

Η ψυχοκοινωνική άποψη του Erik Erickson (Erickson, 1990), κατά την οποία το αγόρι στην εφηβεία εστιάζει το ενδιαφέρον του στην κατάκτηση της ανεξαρτησίας και αυτονομίας, μέσω της απόκτησης των απαραίτητων δεξιοτήτων για την επιβίωση στην κοινωνικο-οικονομική ανταγωνιστική πραγματικότητα ενώ το κορίτσι προσπαθεί να γίνει ελκυστικό στον άνδρα.

Η γνωστική θεώρηση της ανάπτυξης των (Kohlberg & Kramer, 1969) οι οποίοι υποστηρίζουν ότι κατά την πορεία της ωρίμανσης το παιδί ταυτίζεται με το φύλο του και υιοθετεί συγκεκριμένα πρότυπα συμπεριφοράς. Μέχρι τα 7 του έτη γνωρίζει ακόμα και το βαθμό «κοινωνικού γόητρου» που το κάθε φύλο απολαμβάνει. Το αγόρι δηλαδή γνωρίζει ότι η θέση του είναι συνδεδεμένη με τον κοινωνικό/δημόσιο χώρο, κατέχοντας θέσεις που του προσδίδουν μεγαλύτερο κοινωνικό γόητρο από εκείνο του κοριτσιού που η θέση του είναι συνδεδεμένη με τη φροντίδα για τους άλλους και γενικότερα με λειτουργίες εντός οικιακού/ιδιωτικού χώρου. Αυτός ο προσανατολισμός αποτελεί, κατά τον Kohlberg, ηθική αδυναμία των γυναικών, και μόνο εάν η γυναίκα κατορθώσει να αποδεσμευτεί από τον παραδοσιακό χώρο του σπιτιού θα κατορθώσει να φτάσει στα ανώτερα στάδια ηθικής ανάπτυξης.

Τέλος οι φεμινιστικές θεωρήσεις για τις οποίες φαίνεται ότι η ανατροφή του κοριτσιού συνίσταται σε μια ατελείωτη σειρά από στερήσεις και καταπιέσεις, αιχμαλωτίζοντάς το σε διαρκή «εσωτερική σύγκρουση» του εαυτού (Beauvoir, 1979). Με άλλα λόγια, το κορίτσι, μέσα από μια γονεϊκή αγωγή που στοχεύει, όχι στην προσωπική ανάπτυξή του και στη συμμετοχή του στην κοινωνική ζωή, αλλά στην «έντιμη σταδιοδρομία» του γάμου, μαθαίνει ότι για να αρέσει πρέπει να είναι όμορφη (σκοπός ζωής). (Chodorow, 1978, Gilligan, 1982)

Συνοπτική παρουσίαση της επιλογής συντρόφου στην Ελλάδα

Καθώς μια κοινωνία μεταβαίνει από παραδοσιακού τύπου αντιλήψεις και τρόπους οργάνωσης, όπου επικρατεί αυστηρός διαχωρισμός των ρόλων και αρμοδιοτήτων των φύλων, σε νεωτερικές και μετα-νεωτερικές μορφές, παρατηρείται άμβλυνση των διαφορών μεταξύ ανδρικών και γυναικείων δικαιωμάτων, καθηκόντων και συμπεριφορών (τάση ισότιμης μεταχείρισης των φύλων από τους θεσμούς και τις λειτουργίες της κοινω-

νίας). Συγκεκριμένα, στο θεσμό της οικογένειας το παραδοσιακό μοντέλο εκφράζεται με «διαφοροποιημένους», «εξειδικευμένους», «συμπληρωματικούς» συζυγικούς ρόλους ενώ το σύγχρονο με «ισότιμους-αδιαφοροποίητους» σε κάθε χώρο (Μαράτου-Αλιπράντη, 1999α).

Η Ελλάδα, είναι μια χώρα που ανά τους αιώνες διέρχεται από διάφορες πολιτισμικές φάσεις ιδιαίτερα στην Κρήτη όπου η αντίληψη περί παιδείας και συντροφικότητας λαμβάνει διαφορετικό νόημα και περιεχόμενο, συνεπώς τα κριτήρια επιλογής διαφοροποιούνται βάσει των εκάστοτε συνθηκών.

Στην σύγχρονη Ελλάδα ο τύπος της οικογένειας που κυριαρχεί και που στηρίζει η οικογενειακή πολιτική του κράτους είναι η «συζυγική» (Μουσούρου, 2005).

Η «ιδιοπροσωπία» της ελληνικής οικογένειας, κατά την ίδια κοινωνιολόγο, εκφράζει την συλλογική ταυτότητα του Έλληνα ως στοιχείο του πολιτισμού του. Υπό την έννοια αυτή η πυρηνική-συζυγική οικογένεια στην Ελλάδα παίρνει έναν ιδιόμορφο χαρακτήρα καθώς αποχωρίζεται μεν αλλά δεν απομονώνεται από αυτό που αποκαλείται «κύκλος των δικών μας». Αντιθέτως, εξακολουθεί να διατηρεί ισχυρούς δεσμούς και αλληλεξαρτήσεις. Βέβαια, ερευνητές ερμηνεύουν αυτό το γεγονός στο πλαίσιο της ελλειπούς παρουσίας του ελληνικού κράτους Πρόνοιας (Μαράτου-Αλιπράντη, 1999β).

Επίσης στην Ελλάδα, οι ρόλοι των συζύγων ακολουθούν ακόμα στην πλειοψηφία των οικογενειών το διαχωρισμό ανάλογα με το φύλο. Σύμφωνα με τις ενδείξεις, η επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας συνδέεται με την εκ μέρους της δυσφορία για την ανάληψη και των παραδοσιακών ρόλων (νοικοκυριό, ανατροφή των παιδιών, φροντίδα των ηλικιωμένων γονέων) (Μουσούρου & Στρατηγάκη, 2004). Δε γνωρίζουμε όμως κατά πόσο η απασχόληση της γυναίκας επηρεάζει ή επηρεάζεται από την αντίληψη των συζυγικών ρόλων.

Τέλος, στις μέρες μας γίνεται λόγος για την εμφάνιση μιας νέας οικογενειακής μορφής, της επικοινωνιακής/συναλλακτικής της οποίας σκοπός είναι όχι η βιολογική και κοινωνική επιβίωση αλλά η ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των μελών. Συγκεκριμένα, η οικογένεια δεν αποτελεί αυτοσκοπό ως «ο προορισμός του ατόμου», ούτε λόγος της ύπαρξής της είναι το παιδί. Στη μεταβιομηχανική πλέον εποχή δίνεται έμφαση στη διαμόρφωση μιας καλής σχέσης και επικοινωνίας του ζευγαριού.

Ιδιαίτερα μετά το 1960, η συνεχής εκβιομηχάνιση και η επικράτηση του καταναλωτικού μοντέλου, ευνοούν τη μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας (ως εκ τούτου και στην εκπαιδευτική δια-

δικασία και εξειδίκευση). Η εργαζόμενη, σύζυγος και μητέρα αποτελεί πλέον το γυναικείο μοντέλο με κύρος, σε σχέση με την «υποδεέστερη» θέση της γυναίκας-νοικοκυράς. Στην εξέλιξη αυτή συνετέλεσαν και άλλοι παράγοντες, όπως οι τεχνολογικές αλλαγές (που διευκολύνουν την επιτάχυνση των οικιακών εργασιών και ενισχύουν τη συμμετοχή των ανδρών σε αυτές), οι αυξανόμενες κοινωνικές παροχές από το κράτος (παιδικό σταθμοί και νηπιαγωγεία), οι αλλαγές στον κύκλο ζωής των γυναικών (οικογενειακός προγραμματισμός), η επιστροφή του συζύγου στο σπίτι (μετασχηματισμοί στους τρόπους ζωής, π.χ. κοινές δραστηριότητες αναψυχής και ελεύθερου χρόνου) και η σταδιακή μεταβολή των αντιλήψεων για τους ρόλους των φύλων (κοινωνικά αποδεκτή η εξωοικιακή επαγγελματική απασχόληση της γυναίκας) (Μαράτου-Αλιπράντη, 1999α).

Σκοπός και υποθέσεις εργασίας

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει μέρος των αποτελεσμάτων μιας ευρύτερης έρευνας που αφορά στα κριτήρια που άνδρες και γυναίκες θέτουν όταν επιλέγουν σύντροφο για μακροχρόνια σχέση. Συγκεκριμένα, εστιάζει στα στοιχεία που επιβεβαιώνουν ή απορρίπτουν την επίδραση του παράγοντα «μόρφωση» στη διαμόρφωση των κριτηρίων επιλογής συντρόφου στα δύο φύλα.

Από τις πολυποίκιλες διαστάσεις του ζητήματος των ετεροφυλικών σχέσεων επιλέχθηκαν μερικές, οι οποίες αποτελούν τις βασικές παραμέτρους για τη διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων. Οι υποθέσεις της εργασίας μας, που επιχειρήθηκε να λάβουν στατιστικής και θεωρητικής τεκμηρίωσης είναι οι ακόλουθες:

Ο παράγοντας της μόρφωσης επηρεάζει τη διαμόρφωση των κριτηρίων για την επιλογή συντρόφου στα δύο φύλα;

Οι άνδρες αντιλαμβάνονται τις γυναίκες με χαμηλό ή μέσο μορφωτικό επίπεδο ως περισσότερο επιθυμητές;

Οι γυναίκες επιθυμούν περισσότερο τους άνδρες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο;

Υλικό και μέθοδος

Δειγματοληψία

Έπειτα από χρήση πληροφοριών της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, σχηματίστηκε ένα στρωματοποιημένο δείγμα 300 νέων (ανδρών – γυναικών, ηλικίας 18-30 ετών) από τις ευρύτερες περιοχές των Δήμων Ηρακλείου, Ρεθύμνης, Χανίων. Κριτήρια για την επιλογή του δείγματος υπήρξαν το φύλο, ο τόπος καταγωγής, το μορφωτικό επίπεδο και η ετερόφυλη σχέση διάρκειας άνω του 1 έτους (εξαιρέθηκαν οι περιπτώσεις μη-στείας ή γάμου).

Διαδικασία

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα Μάιος-Ιούνιος 2007. Αποφασίστηκε να χορηγηθούν ερωτηματολόγια με ερωτήσεις κλειστού τύπου, στα οποία απαντούσαν οι συμμετέχοντες και οι συνεντευκτές κατέγραφαν τις απαντήσεις τους. Οι συνεντευκτές ελέγχονταν σε κάθε βήμα τους κατά την διεξαγωγή της έρευνας πεδίου, με σκοπό να αποφευχθούν ενδεχόμενα σφάλματα στη διάρκεια της συλλογής των δεδομένων. Σε αυτή την προοπτική λήφθηκαν τα ακόλουθα μέτρα: 1) χρήση της ερευνητικής ομάδας κοινωνικών λειτουργών που είχαν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση, η οποία εποπτευόταν από την ερευνήτρια, 2) σχεδιασμός ενός ερωτηματολογίου με κλειστές ερωτήσεις, που ήταν εύκολο να απαντηθεί, 3) αίτημα συναίνεσης και εθελοντικής συμμετοχής στην έρευνα από όλα τα άτομα πριν από την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου και αφού είχαν πληροφορηθεί τους σκοπούς της έρευνας, 4) υπαγόρευση γενικών οδηγιών για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, 5) προστασία των δικαιωμάτων της ανωνυμίας των συμμετεχόντων και της εμπιστευτικότητας ως προς τις παρεχόμενες πληροφορίες, και 6) έλεγχος ποιότητας για την εγκυρότητα, με τυχαία επιλογή του 10% επί του συνόλου των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων. Επίσης, κάθε ερωτηματολόγιο ελέγχθηκε λεπτομερειακά για να εντοπιστούν ενδεχόμενα προβλήματα, π.χ. άρνηση απαντήσεων.

Μετρήσεις

Το κύριο ερευνητικό εργαλείο για τη συλλογή των δεδομένων ήταν το ερωτηματολόγιο των Todosijenić, Ljubinković & Arančić (2003). Οι ανωτέρω συγγραφείς χρησιμοποίησαν την τεχνική αποτίμησης μιας κλειστής λίστας επιθυμητών και μη επιθυμητών χαρακτηριστικών συντρόφων και βάσισαν το ερωτηματολόγιό τους σε προηγούμενη έρευνα των Buss (1989), Townsend (1989), Wiederman & Allgeier (1992).

Για την διγλωσσική μετάφραση του εργαλείου ακολουθήσαμε διεθνή πρότυπα και οδηγίες τα οποία περιλάμβαναν: μετάφραση του αγγλικού ερωτηματολογίου στα ελληνικά από δύο διαφορετικούς μεταφραστές και κατασκευή ενός τελικού ερωτηματολογίου βασισμένου πάνω στις δύο προηγούμενες μεταφράσεις, επιλέγοντας εκφράσεις που θα απέδιδαν το σωστό νόημα στην ελληνική γλώσσα. Τέλος από ένα άτομο με μητρική γλώσσα την αγγλική, πραγματοποιήθηκε η ανάδρομη μετάφραση, με στόχο να διαπιστωθεί εάν έχει γίνει πιστή μετάφραση του πρωτοτύπου.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι της παρούσας μελέτης το οριστικό ερωτηματολόγιο αντλούσε πληροφορίες ως προς:

- A) Τις κοινωνικο-δημογραφικές μεταβλητές (φύλο, ηλικία, έτη σπουδών των ίδιων, αλλά και των γονέων τους, τόπο καταγωγής, και διάρκεια σχέσης).
- B) Στο δεύτερο μέρος οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αποτιμήσουν στην 7-βάθμια κλίμακα Likert (1 = καθόλου επιθυμητό έως 7 = απόλυτα επιθυμητό) το βαθμό επιθυμίας ή αποστροφής για κάθε ένα από τα 60 χαρακτηριστικά του συντρόφου τους, όπως ειλικρίνεια, πίστη, τρυφερότητα, επικοινωνία, επαγγελματική επιτυχία, ζήλια, επιθετικότητα.

Αρχικά διεξήχθηκε πιλοτική έρευνα σε 20 άτομα. Όπως και στην κύρια έρευνα, το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο, γεγονός που επισημάνθηκε στα υποκείμενα της έρευνας. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη λιτότητα και σαφήνεια των ερωτήσεων, ώστε να μη χρειάζεται το άτομο να δαπανήσει πολύ χρόνο ή να καταβάλει ιδιαίτερη πνευματική προσπάθεια προκειμένου να απαντήσει. Χρειαζόταν απλά να επισημάνει με διακριτό τρόπο τον βαθμό από το 1 έως το 7, που αντιστοιχούσε στις διαβαθμίσεις της προτίμησης για καθένα από τα 60 χαρακτηριστικά.

Κατά τη διαδικασία συλλογής των ερευνητικών δεδομένων, επιχειρήθηκε οι εξωτερικές συνθήκες να είναι κατάλληλες και δεν αμελήσαμε τα όρια αντοχής των υποκειμένων της έρευνας, ώστε να νοιώθουν ψυχικά

και σωματικά άνετα. Επίσης, κινηθήκαμε με λεπτότητα ώστε να μη χιχτούν προσωπικά ζητήματα, τηρήθηκε η δεοντολογία και διασφαλίστηκε η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ερωτώμενων (Αλεξόπουλος, 2004).

Η δυσκολία ενός μικρού αριθμού του δείγματος να ανταπεξέλθει, καθώς και για λόγους οικονομίας χρόνου, μετεβλήθη η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, κατά κάποιο τρόπο, σε συνέντευξη. Στην καλύτερη προσέγγιση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων συνέβαλε και η παρατήρηση των εξωλεκτικών αντιδράσεων των ερωτωμένων (π.χ. μορφασμοί του προσώπου). Επίσης, σημαντικό ρόλο στην παρούσα εργασία έπαιξαν οι διεθνείς επιστημονικές έρευνες που είχαν καταχωρηθεί στο διαδίκτυο. Η πληθώρα στοιχείων που παρείχαν, κάλυψαν την έλλειψη σχετικής βιβλιογραφίας στη χώρα μας.

Στατιστική ανάλυση

Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε η περιγραφική στατιστική (ανάλυση συχνότητας και μέσων όρων). Ακόμα, εφαρμόστηκε ο στατιστικός έλεγχος t-test για ανεξάρτητα δείγματα καθώς και η μέθοδος Pearson's Correlation. Στην πορεία, ομαδοποιήσαμε τα κριτήρια επιλογής συντρόφου ανάλογα με το βαθμό συσχέτισής τους μέσα από τη διαδικασία της ανάλυσης παραγόντων (Factor Analysis, συγκεκριμένα με τη μέθοδο Principal Axis Factoring με Varimax Rotation), καταλήγοντας έτσι σε μικρότερο αριθμό μεταβλητών.

Οι κύριες συνιστώσες που προέκυψαν είναι οι εξής: α) Διαπροσωπική λειτουργικότητα (π.χ. καλοί τρόποι συμπεριφοράς, πίστη, επικοινωνία, ωριμότητα, αξιοπιστία, αγάπη για τα παιδιά), β) Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (π.χ. επαγγελματική επιτυχία, περιουσία, ικανότητα να κερδίζει χρήματα, επιχειρηματικό πνεύμα, επιμέλεια/εργατικότητα, καλή οικονομική διαχείριση), γ) Εξωτερική εμφάνιση (π.χ. ομορφιά, κομψότητα, λεπτή εμφάνιση, ταμπεραμέντο, φυσική ελκυστικότητα, πάθος), δ) Αρνητικά χαρακτηριστικά (π.χ. αυτολύπηση, επιθετικότητα, ατομισμός, ανασφάλεια, αδυναμία/ευθραυστότητα, ζήλια), ε) Επιβίωση/Επικράτηση στον ανταγωνισμό (π.χ. εξυπνάδα/ευφυΐα, κοινωνικότητα, ανεξαρτησία, ικανότητα ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων, αυτοπεποίθηση, δημοφιλία σε σχέση με το αντίθετο φύλο).

Η εσωτερική συνάφεια των παραπάνω 5 παραγόντων ελέγχθηκε με το test α του Cronbach, το οποίο έδειξε υψηλή εσωτερική συνάφεια (και για

τους 5 παράγοντες $\alpha > 0.700$). Τέλος, για τη συσχέτιση θεωρητικών και στατιστικών δεδομένων εφαρμόστηκε ο έλεγχος t-test για ένα δείγμα (One Sample t-test) (Νόβα-Καλτσούνη, 2006).

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Κοινωνικο-δημογραφικό προφίλ ερωτηθέντων

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 300 άτομα. Επιδιώχθηκε αποτελεσματικά ισοκατανομή ως προς το φύλο και την αστική εκπροσώπηση. Με εξαίρεση μέρους του φοιτητικού πληθυσμού, οι συμμετέχοντες/ουσες διέμεναν στον τόπο καταγωγής τους. Τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Η ηλικία των ερωτωμένων κυμαίνονταν από τα 18 έως τα 30 έτη με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση προσώπων σε μακροχρόνια συντροφική σχέση να παρατηρείται στην ηλικιακή ομάδα των 21-25 ετών (49,7%). Το άλλο μισό του δείγματος περιλαμβάνεται στις ηλικιακές ομάδες των 26-30 ετών (27%) και των 18-20 ετών (23,3%).

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης, στην 1η κατηγορία (υποχρεωτική εκπαίδευση) αντιστοιχεί το 11% του πληθυσμού της έρευνας και στη 2η (δευτεροβάθμια) το 24%. Το ποσοστό της ομάδας ατόμων με μέτρια προς υψηλή μόρφωση (ΙΕΚ, ΤΕΙ-ΑΕΙ) ανέρχεται σε 56%. Στην κατηγορία της μεταπτυχιακής εκπαίδευσης (έως 20 έτη σπουδών) ανήκει το 9% του δείγματος.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων των συμμετεχόντων, ο μέσος όρος της εκπαίδευσης τοποθετείται στα 11,4 έτη σπουδών.

Για τη διάρκεια σχέσης η μικρότερη τιμή είναι το 1 έτος και η μέγιστη τα 11 έτη. Η Μ.Τ των ετών του δείγματος σε ετερόφυλη συντροφική σχέση είναι 2,6 έτη.

Πίνακας 1. Κατανομή των νέων της μελέτης ως προς τα κοινωνικο-δημογραφικά τους χαρακτηριστικά.

Μεταβλητές	N	%
<i>Φύλο</i>		
Άνδρες	150	50
Γυναίκες	150	50
<i>Ηλικιακές ομάδες</i>		
18-20	70	23,3
21-25	149	49,7
26-30	81	27,0
<i>Κατηγοριοποίηση μόρφωσης</i>		
Έως 9 έτη (Υποχρεωτική)	33	11,0
10-12 έτη (Δευτεροβάθμια)	72	24,0
13-16 έτη (Τριτοβάθμια)	168	56,0
Πάνω από 17 έτη (Μεταπτυχιακά)	27	9,0
<i>Τόπος καταγωγής</i>		
Αστικές περιοχές	150	50
Ημιαστικές περιοχές	150	50
	<i>M.T.</i>	<i>T.A.</i>
Ηλικία	23,47	3,527
Έτη σπουδών	13,69	2,926
Έτη σπουδών γονέων	11,36	3,894
Διάρκεια σχέσης	2,620	1,8303

Συσχέτιση των χαρακτηριστικών συντρόφου με βάση τα έτη σπουδών των συμμετεχόντων

Προκειμένου να γίνει έλεγχος των χαρακτηριστικών που διαφοροποιούνται στατιστικά σημαντικά ανάλογα με τη μόρφωση των συντρόφων χρησιμοποιήθηκε ήταν ο συντελεστής συσχέτισης r του Pearson.

Ο έλεγχος έδειξε ότι όσο μειώνονται τα έτη σπουδών των συμμετεχόντων αυξάνει η βαθμολογία στα ακόλουθα χαρακτηριστικά: αγάπη για τα παιδιά ($P=0.005$), καλό γούστο στο ντύσιμο ($P=0.040$), καλή εξωτερική εμφάνιση ($P=0.035$), ιδιοκτησία αυτοκινήτου ($P=0.002$), αδυναμία ($P=$

0.014), ντροπαλοσύνη ($P=0.017$), εσωστρέφεια ($P=0.011$), αυτολύπηση ($P=0.012$), επιθετικότητα ($P=0.000$), ατομισμός ($P=0.002$), έπαρση/ναρκισσισμός ($P=0.022$).

Ενώ καθώς τα έτη σπουδών αυξάνονται, τα χαρακτηριστικά που γίνονται περισσότερο επιθυμητά είναι η επικοινωνία ($P=0.038$), η πρόκληση ευχάριστης διάθεσης ($P=0.016$), η ωριμότητα ($P=0.042$), η εξυπνάδα ($P=0.012$), η ευγένεια ($P=0.012$) και η ανεξαρτησία ($P=0.000$).

Συσχέτιση των χαρακτηριστικών συντρόφου με βάση τα έτη σπουδών ανά φύλο

Απομονώνοντας τα δύο φύλα και επανεξετάζοντας τη συσχέτιση των χαρακτηριστικών σε σχέση με τα έτη σπουδών, τα δεδομένα αλλάζουν (Πίνακας 2). Τα δύο χαρακτηριστικά που παραμένουν κοινά στα δύο φύλα είναι η ιδιοκτησία αυτοκινήτου και η επιθετικότητα, τα οποία θεωρούνται λιγότερο επιθυμητά καθώς η μόρφωση αυξάνει.

Αναφορικά με τους άνδρες, υψηλότερες επιδόσεις σημείωσαν στα χαρακτηριστικά της επικοινωνίας, της πρόκλησης ευχάριστης διάθεσης, της ευγένειας, της ανεξαρτησίας, της θελκτικότητας, του ταμπεραμέντου και της ομιλητικότητας. Αντίθετα, η αγάπη για τα παιδιά και η σωματική δύναμη, συγκέντρωσαν υψηλότερη βαθμολογία από άνδρες χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου.

Ειδικότερα, καθώς τα έτη σπουδών των γυναικών αυξάνονται, αυτές ενδιαφέρονται λιγότερο για την ικανότητα του συντρόφου να αναπτύσσει νέες δεξιότητες, να κερδίζει χρήματα, να έχει καλό γούστο στο ντύσιμο, να είναι επιθετικός και ατομιστής.

Ο στατιστικός έλεγχος που χρησιμοποιήθηκε ήταν ο συντελεστής συσχέτισης r του Pearson για συνεχείς μεταβλητές.

Ο ρόλος της μόρφωσης στη διαμόρφωση κριτηρίων επιλογής συντρόφου

Πίνακας 2. Χαρακτηριστικά επιλογής συντρόφου σε σχέση με την εκπαίδευση και το φύλο.

	Άνδρες		Γυναίκες	
	Pearson's r	P<0.05	Pearson's r	P<0.05
Επικοινωνία	0.164	0.044	Ικανότητα ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων	-0.227 0.005
Πρόκληση ευχάριστης διάθεσης	0.173	0.034	Ικανότητα να κερδίζει (χρήματα)	-0.184 0.024
Αγάπη για τα παιδιά	-0.218	0.007	Καλό γούστο στο ντύσιμο	-0.191 0.020
Ευγένεια	0.203	0.013	Ταλέντο στον αθλητισμό	-0.168 0.040
Ανεξαρτησία	0.300	0.000	Ιδιοκτήτης αυτοκινήτου	-0.248 0.002
Θελτικότητα	0.188	0.021	Αδυναμία/Ευθραυστότητα	-0.222 0.006
Ταπεραμένο	0.197	0.015	Ντροπαλοσύνη	-0.185 0.023
Ομιλητικότητα	0.165	0.043	Αυτολύπηση	-0.175 0.032
Σωματική δύναμη	-0.195	0.017	Επιθετικότητα	-0.225 0.006
Ιδιοκτήτης αυτοκινήτου	-0.218	0.007	Ατομισμός	-0.224 0.006
Επιθετικότητα	-0.164	0.045		
Δελτία/Φόβος	-0.182	0.026		

Συσχέτιση των κριτηρίων συντρόφου με τα έτη σπουδών γονέων

Το εκπαιδευτικό υπόβαθρο χρησιμοποιείται ως δείκτης του κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου των ερωτώμενων. Στατιστικά σημαντική συσχέτιση βρέθηκε ανάμεσα στα έτη σπουδών των γονέων των ερωτωμένων και στο κριτήριο του κοινωνικο-οικονομικού status των συντρόφων τους ($r = -.120$, $P = 0.038$). Η σχέση είναι αρνητική, δηλαδή όσο περισσότερα τα έτη σπουδών των γονέων, τόσο λιγότερο σημαντικά αξιολογείται αυτός ο παράγοντας.

Αποτίμηση της μόρφωσης των γυναικών

Οι άνδρες αντιλαμβάνονται την γυναίκα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο ως λιγότερο επιθυμητή, και κατά συνέπεια επιλέγουν συντρόφους με χαμηλό ή μέσο μορφωτικό επίπεδο. Επίσης, προσδίδουν στις περισσότερες μορφωμένες γυναίκες χαρακτηριστικά με αρνητική σημασία. Τις περιγράφουν ως «ψυχρές», «λιγότερο ευχάριστες και λιγότερο πιστές», «περισσότερο προσανατολισμένες στην καριέρα τους, συνεπώς με μειωμένο ενδιαφέρον για τους παραδοσιακά προσδιορισμένους ρόλους του φύλου τους (μητέρα-σύζυγος-νοικοκυρά)». Ακόμα, πιστεύουν ότι «είναι δυσκολότερο να ελεγχθούν». (Greitemeyer, 2006)

Συσχετίζοντας το παραπάνω θεωρητικό δεδομένο που προέρχεται από έρευνα του ανωτέρω συγγραφέα και αναφέρεται στα μη επιθυμητά χαρακτηριστικά που αποδίδουν οι άνδρες για τις συντρόφους τους, με αντίστοιχο στατιστικό δεδομένο της παρούσας έρευνας, που αφορά τα επιθυμητά και μη επιθυμητά κριτήρια των ανδρών για την επιλογή συντρόφου, προκύπτει ο Πίνακας 3.

Στατιστικά εφαρμόστηκε ο έλεγχος t-test για ένα δείγμα (One-sample t-test), ο οποίος συγκρίνει τη μέση τιμή μιας μεταβλητής με μία σταθερή τιμή. Έτσι, συγκρίνοντας τις μέσες τιμές των παραπάνω κριτηρίων με τη σταθερή τιμή 4, η οποία βρίσκεται στη μέση της κλίμακας Likert, μπορεί να θεωρηθεί ότι εάν η τιμή είναι μεγαλύτερη του 4 είναι επιθυμητό χαρακτηριστικό, ενώ εάν είναι μικρότερη είναι ανεπιθύμητο. Όλα τα κριτήρια που εξετάστηκαν διαφέρουν σημαντικά από τη μέση τιμή της κλίμακας Likert ($p < 0.05$ - $p < .001$).

Ο ρόλος της μόρφωσης στη διαμόρφωση κριτηρίων επιλογής συντρόφου

Πίνακας 3. Έλεγχος της στάσης των ανδρών απέναντι σε στερεοτυπικές αντιλήψεις για τη μόρφωση των γυναικών.

		M.T.	T.A.
Στερεοτυπική Αντίληψη Α	Πάθος	6.04	1.220
	Τρυφερότητα	5.83	1.303
Στερεοτυπική Αντίληψη Β	Πρόκληση ευχάριστης διάθεσης	5.87	1.174
Στερεοτυπική Αντίληψη Γ	Πίστη	6.57	1.051
Στερεοτυπική Αντίληψη Δ	Αγάπη για τα παιδιά	5.53	1.885
	Προσοχή/ Ενδιαφέρον	5.65	1.381
Στερεοτυπική Αντίληψη Ε	Τακτικότητα/ Μεθοδικότητα	5.14	1.537
	Ευγένεια	5.84	1.400
	Καλοί τρόποι συμπεριφοράς	6.11	1.275
Στερεοτυπική Αντίληψη Ζ	Επαγγελματική επιτυχία	4.87	1.577
Στερεοτυπική Αντίληψη Η	Κυριαρχικότητα/ Επιβλητικότητα	3.56	1.767
	Ατομισμός	1.98	1.522

Πιο συγκεκριμένα:

Τα δύο κριτήρια που σχετίζονται με την στερεοτυπική αντίληψη Α. του πίνακα είναι ιδιαίτερα επιθυμητά από τους άνδρες.

Η πρόκληση ευχάριστης διάθεσης (στερεοτυπική αντίληψη Β.) είναι εξίσου επιθυμητή από τους άνδρες.

Η πίστη είναι το πρώτο χαρακτηριστικό που αποζητούν οι άνδρες από τη σύντροφό τους (Γ.).

Η άποψη ότι οι σύγχρονες γυναίκες, μορφωμένες και εργαζόμενες, δε διαθέτουν αρκετό χρόνο στην οικογένεια και τις διαπροσωπικές σχέσεις είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη. Οι άνδρες επιθυμούν τα χαρακτηριστικά που αντιστοιχούν στην στερεοτυπική αντίληψη (Δ.).

Τα χαρακτηριστικά της τακτικότητας/μεθοδικότητας είναι αρκετά σημαντικά για τους άνδρες. Το ίδιο ισχύει για την ευγένεια και τους καλούς τρόπους συμπεριφοράς (στερεοτυπική αντίληψη Ε)

Το επόμενο χαρακτηριστικό που σύμφωνα με την στερεοτυπική αντίληψη (Ζ). αξιολογούν οι άνδρες είναι η επαγγελματική επιτυχία. Στην παρούσα έρευνα θεωρείται επιθυμητό αλλά λαμβάνει μέτρια αποτίμηση και σίγουρα χαμηλότερη από την προτίμηση στα «γυναικεία» χαρακτηριστικά.

Τα χαρακτηριστικά της κυριαρχικότητας/επιβλητικότητας και του ατομισμού είναι ιδιαίτερα ανεπιθύμητα από τους άνδρες (στερεοτυπική αντίληψη Η.).

Συζήτηση

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες/ουσες με χαμηλότερη μόρφωση ενδιαφέρονται περισσότερο για χαρακτηριστικά που συνδέονται με παραδοσιακά προσδιορισμένους ρόλους των φύλων (αγάπη για τα παιδιά, ικανότητα να κερδίζει χρήματα, κ.α.), συνεπώς και με την παιδοκεντρικά προσανατολισμένη οικογενειακή δομή. Παράλληλα, οι ίδιοι αποδίδουν μεγαλύτερη σπουδαιότητα σε «εξωτερικά» χαρακτηριστικά που αφορούν την καλή εξωτερική εμφάνιση και την υλική ευμάρεια, καθώς και σε εκείνα που σηματοδοτούν ικανότητα επιβίωσης στον ανταγωνισμό (σωματική δύναμη, ταλέντο στον αθλητισμό και ικανότητα ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων).

Οι περισσότερο μορφωμένοι/ες νέοι/ες του δείγματος επιζητούν στις/τους συντρόφους τους, όπως και οι συμμετέχοντες με χαμηλότερη μόρφωση, χαρακτηριστικά διαπροσωπικής λειτουργικότητας και επιβίωσης/επικράτησης στον ανταγωνισμό. Η μεταξύ τους διαφοροποίηση έγκειται στο ότι δεν αξιολογούν τα κριτήρια αυτά με τον ίδιο τρόπο, καθώς δεν επιλέγουν τα ίδια χαρακτηριστικά. Έτσι, από τα χαρακτηριστικά που περιλαμβάνονται στο κριτήριο της διαπροσωπικής λειτουργικότητας επιθυμούν εκείνα τα οποία συνδέονται με την εξασφάλιση σταθερότητας και διατήρησης της σχέσης. Ειδικότερα, αντί της αγάπης για τα παιδιά οι περισσότερο μορφωμένοι επιζητούν την επικοινωνία που παραπέμπει στη σύγχρονη ατομοκεντρικά προσανατολισμένη αντίληψη περί «οικογένειας της επικοινωνίας» (Κατάκη, 1998). Το κριτήριο αυτό συνδυάζεται με την επιθυμία για ανεξαρτησία και εξυπνάδα, χαρακτηριστικά που ανήκουν στη δεύτερη κοινή ομάδα. Αυτά τα γνωρίσματα προσωπικότητας σκιαγραφούν, με βάση την μελέτη της Kast (2001), άτομα που αναζητούν την ισορροπία και την αρμονία, διαδραματίζοντας το ρόλο του συνδιαμορφωτή σε μια δημιουργική και αμφίπλευρα αναπτυξιακή σχέση και δεν είναι διατεθειμένα να ανέχονται θυματικού τύπου συμπεριφορές. Οι ρόλοι σε μια τέτοια πραγματικότητα δεν προσδιορίζονται με βάση το φύλο, αλλά σύμφωνα με τις ικανότητες των ατόμων, καθώς τα πρόσωπα συνδέονται με «οριζόντια» και όχι «κάθετη» σχέση (Κατάκη, 1998).

Σχετικά με το κριτήριο της αγάπης για τα παιδιά είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να αναφέρουμε την άποψη της κοινωνιολόγου/παιδαγωγού

Schneider (2001) για τη «γονεϊκή ιδιότητα»: ένα παιδί δε χρειάζεται δύο γονείς συνεχώς πάνω απ' το κεφάλι του, αλλά περισσότερο γονείς ευχαριστημένους και ικανοποιημένους από τον εαυτό τους.

Όσον αφορά στο κριτήριο της καλής γυναικείας εξωτερικής εμφάνισης, στις παραδοσιακά προσανατολισμένες αντιλήψεις είναι συνδεδεμένο και με πεποιθήσεις, βάσει των οποίων η γυναίκα παρουσιάζονταν από τον σύζυγο ως «στολίδι του σαλονιού» ή ως «σεξουαλικό αντικείμενο», τότε που, όπως αναφέρει ο Ζερβός (1996), οι βιολογικές της ορμές, η ψυχροσύνθεσή της και οι κοινωνικές της σχέσεις βασίζονταν στην αμορφωσιά και στην χωρίς οίκτο ικανοποίηση του αρσενικού. Αντίστοιχα, η καλή ανδρική εξωτερική εμφάνιση σχετίζεται με το status του, τη φυσική του ικανότητα να αποτελεί το κύριο κοινωνικο-οικονομικό στήριγμα της οικογένειας επιβιώνοντας/επικρατώντας στον κοινωνικό ανταγωνισμό (Todosijević, Ljubinković & Aranđić, 2003) αλλά και με γνωρίσματα που στοιχειοθετούν το «ερωτικός/σεξουαλικός» εκ μέρους των γυναικών (Pratto, Sidanius & Stallworth, 1993).

Η μόρφωση, επίσης, φαίνεται να διαφοροποιεί στα δύο φύλα τον βαθμό ανεκτικότητας απέναντι στα αρνητικά χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, οι λιγότερο μορφωμένες γυναίκες είναι πιο «ανεκτικές» στην επιθετικότητα, πιθανότατα διότι τη συνδέουν με την κυριαρχικότητα, ως στοιχείο που υποδηλώνει ικανότητα των ανδρών για επικράτηση στον ανταγωνισμό. Αρνητική συνέπεια αυτού του εσφαλμένου σχήματος και της αυξημένης επιθυμίας για το κοινωνικο-οικονομικό status των συντρόφων τους –ίσως και εξάρτησης από αυτό– μπορεί να είναι η «σιωπή» στην ενδο-οικογενειακή βία. Αντίθετα, γυναίκες και άνδρες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο αποδίδουν στην επιθετικότητα ιδιαίτερα αρνητικό χαρακτήρα, πιθανώς συνδέοντάς τη με την πρωτογενή παρορμητική συμπεριφορά και την απουσία καλλιέργειας και πολιτισμικού εξανθρωπισμού (Tzamalouka, et al., 2007). Πράγματι, η αδυναμία για αυτοέλεγχο εκφράζει μια βαθύτερη απόκλιση από την ομαλή συναισθηματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του ατόμου, η οποία επιτρέπει την εμφάνιση ακόμα και στοιχείων κακοποίησης (Χατζηφωτίου, 2005).

Ομοίως, μεγαλύτερη ανεκτικότητα στην επιθετικότητα των συντρόφων τους φαίνεται να επιδεικνύουν οι λιγότερο μορφωμένοι άνδρες. Στη βιβλιογραφία (Denisiuk, 2004, Geary, 2000), η γυναικεία επιθετικότητα συνδέεται με την αυξημένη γονεϊκή επένδυση, δηλαδή την μεγαλύτερη φροντίδα εκ μέρους των γυναικών -εν συγκρίσει με εκείνη των ανδρών- για επιβίωση των απογόνων τους, σχέση που επεξηγεί το παρόν ερευνητικό αποτέλεσμα.

Επίσης, δεν σημειώνεται διαφοροποίηση μεταξύ ανδρών και γυναικών υψηλού μορφωτικού status στην ανεκτικότητα που δείχνουν στα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά. Αντίθετα, στα λιγότερο μορφωμένα πρόσωπα, πέρα από την επιθετικότητα, οι άνδρες εμφανίζονται πιο πρόθυμοι να ανεχτούν στη σύντροφό τους τη δειλία/φόβο, κι αντίστοιχα οι γυναίκες την αδυναμία/ευθραυστότητα, τη ντροπαλοσύνη, την αυτολύπηση και τον ατομισμό, στοιχεία που συνδέονται με το παθολογικό υπόβαθρο μιας σχέσης του τύπου «θύτης-θύμα» (Kast, 2001).

Εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ επιθυμητών χαρακτηριστικών ανά φύλο και διάρκειας σπουδών, ένα άλλο κοινό στοιχείο είναι ότι οι γυναίκες και οι άνδρες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο, ενδιαφέρονται λιγότερο για το κριτήριο του κοινωνικο-οικονομικού status. Αντίθετα, οι συμμετέχοντες/ουσες με λιγότερα έτη εκπαίδευσης το αξιολόγησαν ως σημαντικό κριτήριο επιλογής συντρόφου. Πιθανότατα, η ερμηνεία αυτού του ευρήματος ανευρίσκεται στο ότι οι μορφωμένες γυναίκες θεωρούν ότι είναι σε θέση οι ίδιες να διασφαλίσουν τους αναγκαίους πόρους, ή ακόμα στο ότι αποτιμούν ως περισσότερο σημαντικά τα χαρακτηριστικά εσωτερικής ποιότητας. Το γεγονός αυτό συμφωνεί με την άποψη ότι η μόρφωση ως κοινωνικοποιητικός παράγοντας επηρεάζει την διαμόρφωση των αντιλήψεων για τα φύλα και την μεταξύ τους ισότητα. Με άλλα λόγια, τα δεδομένα της έρευνας σχετικά με το θέμα αυτό φαίνεται να προσανατολίζονται περισσότερο στις απόψεις της κοινωνικο-δομικής προσέγγισης, με βάση την οποία η ισότητα στις ευκαιρίες απελευθερώνει τις επιλογές των φύλων. *Συνεπώς, οι διαβαθμίσεις της μόρφωσης διαμορφώνουν αντίστοιχα συντροφικά πρότυπα: όσο αυξάνεται το πνευματικό και πολιτισμικό επίπεδο τόσο τα δύο φύλα τείνουν να λειτουργούν με ισοτιμία στη σχέση. Αντίθετα, οι προτιμήσεις των λιγότερων μορφωμένων υποδεικνύουν ότι στα χαμηλότερα μορφωτικά στρώματα τα κριτήρια είναι πιο κοντά στα παραδοσιακά προσδιορισμένα πρότυπα ρόλου κάθε φύλου.*

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι οι περισσότεροι μορφωμένοι άνδρες εμφανίζονται να έχουν αυξημένες και σαφείς απαιτήσεις, καθώς ενδιαφέρονται για χαρακτηριστικά παραπέμπουν στη διαπροσωπική λειτουργικότητα, την καλή εξωτερική εμφάνιση και την επιβίωση/επικράτηση στον ανταγωνισμό. Ωστόσο, προκαλεί προβληματισμό ότι το επιθυμητό πρότυπο των μορφωμένων γυναικών προκύπτει «δια της απόρριψης του αντιθέτου», καθώς διαμορφώνουμε εικόνα για τις προτιμήσεις τους ελέγχοντας τα κριτήρια που θέτουν οι λιγότερο μορφωμένες. Το γεγονός ότι δεν εμφανίζουν ξεκάθαρα αυτά που θέλουν θα μπορούσε να υποδεικνύει ότι διακατέχονται από μια σύγχυση. Ορθή ερμηνεία αυτού μπορεί

να είναι ότι αυτή η επιφύλαξη είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού στις πιέσεις της «αγοράς γάμου», καθώς *τα ανδρικά κριτήρια ευνοούν τις λιγότερο μορφωμένες γυναίκες, που μη έχοντας αφιερώσει αρκετό χρόνο από τη ζωή τους στην διεξαγωγή σπουδών βρίσκονται πιο κοντά στην κορυφή της γονιμότητάς τους*. Μια εξίσου πιθανή απάντηση, βρίσκεται στα όσα αναφέρονται για το ρόλο της μόρφωσης ως συντελεστή κοινωνικής εξουσίας και την ελληνική πραγματικότητα. Η θέση της μορφωμένης γυναίκας στη χώρα μας δεν είναι ξεκάθαρη, γεγονός που περιπλέκει τα πράγματα και κάνει την κατάσταση εξαιρετικά δύσκολη γι' αυτήν (Ζερβός, 1996, Μαράτου-Αλιπράντη, 1991). Η ελληνική οικογένεια προσδοκά από τη γυναίκα να μορφωθεί μέσα στα πλαίσια μιας νομοθετικά κατοχυρωμένης ισότητας των φύλων απέναντι στο δικαίωμα της μόρφωσης, ενώ σε επίπεδο κοινωνικής οργάνωσης δεν απολαμβάνει με ισότιμο τρόπο τα προνόμια που απορρέουν από το δικαίωμα αυτό (Ιγγλέση, 1997). Κατά συνέπεια, για τη μορφωμένη γυναίκα η υψηλή μόρφωση δε σημαίνει απαραίτητα και απόκτηση υψηλού κοινωνικο-οικονομικού status, στο βαθμό που συμβαίνει με τους μορφωμένους άνδρες. Προεκτείνοντας την κοινωνιολογική παρατήρηση του Φίλια (Γκιζέλης και συν., 1984) ότι στην ελληνική πραγματικότητα η οικογένεια μετασχηματίζεται γρηγορότερα από ότι η κοινωνία, οδηγούμαστε στο ότι η γυναίκα μέσα από την διαδικασία της μόρφωσης μαθαίνει τον εαυτό της, τον τρόπο να διεκδικεί τα δικαιώματά της, να ανεξαρτητοποιείται, να εξελίσσεται και να αυτο-ολοκληρώνεται (Σκόδρα, 1998). Όταν όμως πρόκειται να ενταχθεί στην κοινωνική οργάνωση και στο ενδεχόμενο της οικογενειακής προοπτικής, βρίσκεται μπροστά στη δύσκολη θέση να μην γνωρίζει τελικά τι μπορεί να θέλει από έναν ενδεχόμενο σύντροφο, τη στιγμή που οι άνδρες τα θέλουν όλα και οι απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας είναι αυξημένες. *Με άλλα λόγια, η σύγχρονη μορφωμένη γυναίκα αναρωτιέται ακόμα για τις δυνατότητες που μπορεί να έχει, ώστε να διαμορφώσει το πλαίσιο των προτιμήσεων της σε μια ρεαλιστική βάση*.

Επικουρικά στα αποτελέσματα μας δρα η πρόσφατη έρευνα των Παπάνη και συν., (2008), η οποία παρουσιάζει τους άνδρες να διατηρούν παραδοσιακά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την αρρενωπότητα (π.χ. ανεξάρτητος, επιθετικός, φιλόδοξος), ενώ σχετικά με τις γυναίκες σήμερα υποδηλώνεται ότι έχουν περισσότερα ανδρικά στοιχεία, εξισορροπώντας σχεδόν απόλυτα μεταξύ αρρενωπότητας και θηλυκότητας (Τζαμαλούκα, και συν. 2008). Αυτά τα ερευνητικά δεδομένα συντελούν στο να διαμορφώσουμε πληρέστερη εικόνα για την επίδραση της μόρφωσης κι επαγγελματικής ανάπτυξης των γυναικών, καθώς και για τις

επιθυμίες μπροστά στις πραγματικές επιλογές τους.

Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες που μέσω της μόρφωσης έμαθαν να «βασίζονται στον εαυτό τους», να «υπερασπίζονται τις πεποιθήσεις τους» και να «διεκδικούν» (χαρακτηριστικά που παραδοσιακά προσιδιάζουν στους άνδρες σύμφωνα με την προαναφερόμενη έρευνα), αδυνατούν, δυσκολεύονται ή απαξιούν να θέσουν επιθυμητά κριτήρια συντρόφου, καθώς αντιλαμβάνονται εξ αρχής τους περιορισμούς και τις απογοητεύσεις που φέρει η επιδίωξη εκπλήρωσής τους. Έτσι, σκιαγραφούν ένα ασαφές επιθυμητό πρότυπο, στο οποίο οι μεταξύ τους βαθμολογικές αποκλίσεις φανερώνουν μάλλον τη διαλλακτικότητα της καθεμιάς απέναντι στις διαθέσιμες επιλογές και στη συνείδηση μελλοντικών συμβιβασμών (ως ομάδα παρουσιάζονται να αναπτύσσουν στάση απαλλαγμένη από παραδοσιακές επιταγές). Βέβαια, αυτά τα αποτελέσματα μπορεί να σχετίζονται και με τη γυναικεία χειραφέτηση, η οποία έφερε στην επιφάνεια τα λεγόμενα «ανδρικά γνωρίσματα».

Σύμφωνα με τα όσα έχουν αναφερθεί μέχρι αυτό το σημείο, τα στοιχεία απαντούν στην πρώτη ερευνητική υπόθεση της παρούσας έρευνας, καθώς η μόρφωση ως κοινωνικο-δημογραφικό στοιχείο επηρεάζει ποιοτικά τη διαμόρφωση των κριτηρίων για την επιλογή συντρόφου, προσδιορίζοντας διαφοροποιημένα συντροφικά πρότυπα ανάμεσα στα περισσότερα και στα λιγότερα μορφωμένα πρόσωπα.

Εξετάζοντας τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα φαίνεται ότι επιβεβαιώνεται και η δεύτερη υπόθεσή μας, δηλαδή ότι οι άνδρες γενικότερα επιθυμούν περισσότερο τις γυναίκες με μέτριο ή χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Τα ερευνητικά συμπεράσματα του Greitemeyer (2006), τα οποία αφορούν στα χαρακτηριστικά που στερεοτυπικά αποδίδονται στις περισσότερα μορφωμένες γυναίκες, συσχετίστηκαν με τα στατιστικά αποτελέσματα της έρευνάς μας. Φαίνεται, ότι οι άνδρες δίνουν έμφαση στην αναπαραγωγική ικανότητα μιας γυναίκας και σε χαρακτηριστικά που ανταποκρίνονται στους «γυναικείους ρόλους». Εφόσον, επιβεβαιώνεται η προτίμηση των ανδρών σε χαρακτηριστικά που θεωρητικά δεν έχουν οι περισσότερα μορφωμένες γυναίκες, ισχύει η ερευνητική μας υπόθεση ότι οι άνδρες αντιλαμβάνονται τις γυναίκες με μέτρια ή χαμηλή μόρφωση ως περισσότερο επιθυμητές.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι η επαγγελματική επιτυχία των γυναικών λαμβάνει από τους άνδρες μέτρια θετική αποτίμηση και, ταυτόχρονα, η αποτίμηση των χαρακτηριστικών που παραπέμπουν σε προσδιορισμένους ρόλους των φύλων είναι υψηλή. Τα ευρήματα αυτά μαρτυρούν ότι οι άνδρες ενώ συναισθάνονται την ανάγκη της οικογένει-

ας για «δεύτερο μισθό», ακόμα δυσκολεύονται να κατανοήσουν την ανάγκη για επαναπροσδιορισμό των ρόλων, όπως αυτή αναδύεται μέσα σ' αυτό το νέο πλαίσιο, πόσο μάλλον την ανάγκη της γυναίκας για αυτοολοκλήρωση. Άλλη συναφής έρευνα (Spence & Buckner, 2000) αναφέρει ότι στο βαθμό που τα στερεότυπα του φύλου παραμένουν αμετάβλητα μέσα στον χρόνο, δε μας εκπλήσσει το ότι οι άνδρες θεωρούν μια πετυχημένη γυναίκα ως λιγότερο αρεστή. Παρόμοια έρευνα (Fiske, 1998) συμπεραίνει ότι οι πετυχημένες γυναίκες αποδοκιμάζονται από τους άνδρες γιατί οι γυναίκες αυτές αφηφούν παραδοσιακά καθορισμένους ρόλους του φύλου τους, δηλαδή επειδή είναι αφοσιωμένες στην καριέρα τους εκδηλώνουν μειωμένο ενδιαφέρον για την απόκτηση παιδιών, τη φροντίδα του νοικοκυριού και την εκτέλεση των συζυγικών καθηκόντων.

Άλλες έρευνες σχετικές με το ζήτημα της θετικής ή αρνητικής αποτίμησης των γυναικών με υψηλό status χαρακτηρίζονται από ποικιλία απόψεων και εμφανίζουν τις γυναίκες: να κρύβουν τα επιτεύγματά τους λόγω του λεγόμενου «φόβου της επιτυχίας» (Horner, 1972), να αποσπούν αρνητική αφοσίωση θεωρούμενες «ανταγωνιστικές» (Buttler & Geis, 1990) και να περιγράφονται ως «ψυχρές» (Wiley & Eskilson, 1985) και «λιγότερο πιστές» (Brown & Lewis, 2004). Πιο πρόσφατες έρευνες αποκαλύπτουν ότι οι άνδρες αποτιμούν θετικά τις γυναίκες που πέτυχαν σε «γυναικείου τύπου» επαγγέλματα (Heilman et al., 2004), ενώ, άνδρες και γυναίκες ανταποκρίνονται αρνητικά σε γυναίκες που πέτυχαν σε «ανδρικού τύπου» επαγγέλματα (Greitemeyer, 2006). Η ίδια έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι άνδρες προτιμούν μια σύντροφο με μέτριο παρά με υψηλό κοινωνικο-οικονομικό status, και η αρνητική αξιολόγηση δεν αφορούσε το υψηλό εισόδημα αλλά το υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Σε άλλη έρευνα των Kömmerling & Hassebrauck, 2001 (στον Greitemeyer, 2006) παρουσιάζεται απροθυμία των ανδρών να παντρευτούν μια γυναίκα που κερδίζει περισσότερα χρήματα από εκείνους.

Εξίσου σημαντική είναι η προσέγγιση του θέματος από μια άλλη σκοπιά, κατά την οποία η απορριπτική στάση ορισμένων ανδρών προς πετυχημένες γυναίκες δύναται να οφείλεται σε στοιχεία της ιδιαίτερης προσωπικότητάς τους. Για παράδειγμα, σε έρευνα των Glick, et al., (1997) προέκυψε ότι φιλόδοξοι σεξιστές άνδρες αισθάνονται θετικά για τις νοικοκυρές, ενώ τρέφουν αισθήματα ζήλιας, ανταγωνισμού και κατατρομοκράτησης απέναντι στις γυναίκες καριέρας.

Στην παρούσα έρευνα, οι άνδρες, όσο τα έτη σπουδών αυξάνουν τόσο αποδεδειγμένα από παραδοσιακές στερεοτυπικές αντιλήψεις του φύλου, αποζητώντας διαπροσωπική λειτουργικότητα και επιβίωση στον

ανταγωνισμό. Ομοίως, τα χαρακτηριστικά της θελκτικότητας και του ταπεραμέντου, που αφορούν στην καλή εξωτερική εμφάνιση, παραπέμπουν μάλλον στη δυναμική μεσογειακή γυναίκα, παρά στη γυναίκα «στολίδι». Τελικώς, τα κριτήρια που επιθυμούν οι περισσότεροι μορφωμένοι άνδρες συνδέονται με την αυτονομία και τη συντροφικότητα, που, όπως αναφέρθηκε ήδη, προϋποθέτουν την εσωτερική καλλιέργεια (αποτέλεσμα της παιδείας/μόρφωσης). Διαπιστώνουμε, δηλαδή ότι οι προτιμήσεις τους προσιδιάζουν στις περισσότερες μορφωμένες γυναίκες, καθώς η μόρφωση συμβάλλει στο να «μπαίνουν» τα άτομα σε μια σχέση προσδίδοντας ποιότητα, η οποία δεν προϋπάρχει αλλά δημιουργείται από τα χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων μερών. Το πόρισμα που προκύπτει από αυτόν τον συσχετισμό συμφωνεί με έρευνες που αναφέρουν ότι και τα δύο φύλα ενδιαφέρονται για συντρόφους που βρίσκονται στο ίδιο μορφωτικό και κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο με τους ίδιους (Regan, 1998, Shachelford et al., 2005). Ωστόσο, για την πληρέστερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων λαμβάνεται υπόψιν το ότι, σε σύγκριση με τους άνδρες, οι γυναίκες ανώτατης μόρφωσης δεν επιλέγονται με την ίδια ευκολία για ανώτερες θέσεις, ούτε και αμοίβονται ανάλογα με τα προσόντα τους (Δαράκη, 2007, Καραμεσίνη & Ιωακειμόγλου, 2003).

Συμπληρωματικά, *οι συμμετέχοντες με περισσότερο μορφωμένους γονείς εμφανίζονται να έχουν διαπαιδαγωγηθεί σύμφωνα με το σύγχρονο μοντέλο σκέψης, βάσει του οποίου δίνεται προτεραιότητα σε χαρακτηριστικά που εξασφαλίζουν διαπροσωπική λειτουργικότητα και διατηρούν μια σχέση «ζωντανή» στο χρόνο.* Όπως φαίνεται από τις συσχετίσεις των παραγόντων αλλά και των μεμονωμένων χαρακτηριστικών επιλογής συντρόφου με τα έτη σπουδών γονέων, το κοινωνικο-οικονομικό status θεωρείται λιγότερο σημαντικό. Η επίδραση της μόρφωσης των γονέων χαρακτηρίζεται «έμμεση» και όχι «άμεση». Αυτό συμβαίνει γιατί γνωρίζουμε ότι όσο το εκπαιδευτικό υπόβαθρο μειώνεται αποτιμώνται θετικά μεμονωμένα χαρακτηριστικά όπως τρυφερότητα, αγάπη για τα παιδιά, ικανότητα ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων, κοινωνικότητα και αισιοδοξία, και ακόμα ότι υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ του αυξημένου μορφωτικού επιπέδου των γονέων και των κριτηρίων κοινωνικο-οικονομικής καταξίωσης. Όμως, δεν εμφανίζονται σαφώς οι προτιμήσεις των συμμετεχόντων με υψηλό κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, δείκτης του οποίου είναι το υψηλό μορφωτικό status των γονέων τους. Ισχυριζόμαστε, δηλαδή, ότι αφού το κοινωνικο-οικονομικό status δε χαίρει θετικής αποτίμησης από τους ερωτώμενους με υψηλό μορφωτικό υπόβαθρο, τότε αυτοί επιθυμούν άλλα χαρακτηριστικά, όπως εκείνα της διαπροσωπικής λειτουργικότητας. Άλ-

λες εκδοχές αυτού του αποτελέσματος μπορεί να σχετίζονται με: α) τον «κορεσμό» («μια απ' τα ίδια...»), β) την «απομυθοποίηση» («όλοι ξέρουν ότι οι γονείς μου είναι διευθυντές τραπεζής αλλά αυτό που ξέρω εγώ είναι ότι εμένα με μεγάλωσαν 6 διαφορετικές νταντάδες!»), γ) την αίσθηση του «δεδομένου» με την παράλληλη εξιδανίκευση άλλων στοιχείων που τους λείπουν, δ) την «αντίδραση» στις υψηλές προσδοκίες και τις αυξημένες απαιτήσεις των γονέων και της κοινωνικής τάξης τους, η οποία αντίδραση συνδέεται με την αποστροφή προς το αποτέλεσμα (κοινωνικο-οικονομικό status) σε αντιστάθμιση των πιέσεων από τη διαδικασία που οδηγεί σ' αυτό, και ε) μπορεί να οφείλεται στην «αυξημένη αυτοπεποίθηση», καθώς έχοντας τα απαιτούμενα «εφόδια» και τη «δημιουργική πρόθεση» να τα αξιοποιήσουν κατάλληλα, μπορούν μόνοι τους να κατακτήσουν το δικό τους κοινωνικο-οικονομικό status.

Συμπεράσματα

Οι περισσότεροι μορφωμένοι/ες νέοι που περιλήφθηκαν στο δείγμα της έρευνας τείνουν να ενδιαφέρονται λιγότερο για το κριτήριο του κοινωνικο-οικονομικού status και να ανέχονται λιγότερο τα οποιαδήποτε αρνητικά χαρακτηριστικά. Η προτίμησή του status αρχικά διαφοροποιείται ανάμεσα στα φύλα, αλλά όταν προστίθεται ο παράγοντας της μόρφωσης (τόσο ως προσωπική κατάκτηση όσο και ως υπόβαθρο) τότε τα δύο φύλα εξομοιώνονται.

Συνεπώς, καθώς μια κοινωνία μεταβαίνει σε πιο νεωτερικές μορφές και τα άτομα εξελίσσονται πνευματικά (μόρφωση), τείνουν να οξύνονται οι διαφορές στις προτιμήσεις μεταξύ των ατόμων του ίδιου φύλου. Τα δύο φύλα στρέφονται στην αναζήτηση χαρακτηριστικών εσωτερικής ποιότητας διαμορφώνοντας έτσι μια σχέση που μέσω της αλληλεπίδρασης των μελών, θα επιτρέψει και θα συμβάλει στην αυτο-ολοκλήρωσή τους και την αναπτυξιακή πορεία της σχέσης τους. Αντίθετα, μεταξύ των ατόμων με χαμηλότερο μορφωτικό δυναμικό παρατηρείται σύγκλιση ως προς τη θετική αποτίμηση παραδοσιακά προσδιορισμένων κοινωνικών χαρακτηριστικών κάθε φύλου.

Η μόρφωση, ως συντελεστής κοινωνικής εξουσίας μέσα στην υπάρχουσα οργανωτική δομή της ελληνικής πραγματικότητας, δεν φαίνεται να επηρεάζει θετικά προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης πιο ισότιμων

σχέσεων-ρόλων των φύλων. Ειδικότερα, οι κατακτήσεις των γυναικών όσο αφορά στο δικαίωμα της μόρφωσης δεν σημαίνουν απαραίτητα και ισότιμη διαχείριση των δυνατοτήτων που απορρέουν από αυτό, μέσα στο πλαίσιο του υπάρχοντος συστήματος κοινωνικής και οικογενειακής οργάνωσης στη χώρα μας. Το αποτέλεσμα είναι ότι η υψηλή μόρφωση ενός άνδρα εξαργυρώνεται σε θέση με αντίστοιχο κοινωνικο-οικονομικό status, χωρίς όμως να ισχύει το ίδιο και για τις γυναίκες. Άμεση συνέπεια αυτού είναι ότι οι μορφωμένοι άνδρες, έχοντας γνώση της προνομιακής τους θέσης, εμφανίζονται περισσότερο απαιτητικοί σε σύγκριση με τις γυναίκες αντίστοιχης μόρφωσης, οι οποίες εμφανίζονται να βιώνουν μια «σύγχυση» ή μια «εσωστρέφεια», πιθανώς καθώς στον αγώνα τους για τη δημιουργία της νέας τους ταυτότητας έρχονται αντιμέτωπες με ζητήματα, νοοτροπίες και καταστάσεις, που συχνά φαντάζουν ανυπέρβλητες. Άλλος παράγοντας που συμβάλλει ερμηνευτικά είναι ότι το κριτήριο του κοινωνικο-οικονομικού status, όπως και άλλα χαρακτηριστικά, έλαβαν ισχυρή αποτίμηση από τις λιγότερο μορφωμένες γυναίκες, μη αφήνοντας να εκδηλωθεί άλλη τάση.

Ξεκινώντας από διαφορετική βάση, οι άνδρες θεωρούν μια μορφωμένη γυναίκα ως λιγότερο επιθυμητή, καθώς αντιλαμβάνονται ότι ο αγώνας της για την επίτευξη της κοινωνικής ανόδου, στηριζόμενη στα δικά της μέσα, στερεί την αποκλειστικότητα και το μέγιστο της φροντίδας που εκείνη άλλοτε παρείχε στη σχέση και την οικογένεια της, ενώ παράλληλα δεν εγγυάται ανάλογα αποτελέσματα σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Τέλος, αναφορικά με τις δύο προσεγγίσεις (κοινωνικο-δομική και εξελικτική), στην έκφραση των προτιμητέων χαρακτηριστικών συντρόφου τα δύο φύλα και τα πρόσωπα του ίδιου φύλου συνεκτιμούν και προσαρμόζουν τις βιολογικές προδιαθέσεις τους και τα άλλα συγκριτικά τους γνωρίσματα εντός του κοινωνικού πλαισίου και των μεταβαλλόμενων συνθηκών, όπου καλούνται να βιώσουν την επιλογή τους. Κατά συνέπεια, φαίνεται να συνυπάρχουν στοιχεία και των δύο θεωρητικών και ερευνητικών ρευμάτων, εμπλουτίζοντας και δια φωτίζοντας τη σύγχρονη, σύνθετη, ελληνική κοινωνική πραγματικότητα.

Βάσει των παραπάνω, η παρούσα έρευνα θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως εργαλείο ανάπτυξης πιο ειδικευμένων ερευνών στο αντικείμενο των συντροφικών σχέσεων και να συμβάλλει στον επιστημονικό διάλογο που αναπτύσσεται σχετικά με τις ανάγκες, τις προσδοκίες, τις στερεοτυπικές εσωτερικεύσεις, τις συμπεριφορές, τους ρόλους, την επικοινωνία, και τα θέματα πραγματικής ή πλασματικής ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα.

Βιβλιογραφία

- Αλεξόπουλος Δ. Σ., Ψυχομετρία. Ιστορία, θεωρίες και γενικές αρχές, Β' τόμος, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2004.
- Brown S. L. & Lewis B. P., «Relational dominance and mate-selection criteria: Evidence that males attend to female dominance», *Evolution and Human Behavior*, 25, pp. 406-415, 2004.
- Buss D. M., «Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures», *Behavioral and Brain Sciences*, 12, pp. 1-49, 1989.
- Buss D. M. & Barnes M. F., «Preferences in human mate selection», *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, pp. 559-570, 1986.
- Buss D. M. & Schmitt D. P., «Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating», *Psychological Review*, 100, pp. 204-232, 1993.
- Buttler D. & Geis F. L., «Nonverbal affect responses to male and female leaders: Implications for leadership evaluations», *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, pp. 48-59, 1990.
- Buunk B. P., Dijkstra P., Douglas T., Kenrick D. T. & Warntjes A., «Age preferences for mates as related to gender, own age, and involvement level», *Evolution and Human Behavior*, 22, pp. 241-250, 2001.
- Γκιζέλης Γ., Καυταντζόγλου Ρ., Τεπέρογλου Α. & Φίλιας Β., Παράδοση και νεωτερικότητα στις πολιτιστικές δραστηριότητες της ελληνικής οικογένειας: Μεταβαλλόμενα σχήματα, μπφρ. Πασσά-Γαρδίκη Ο., ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1984.
- Chodorow N., «The Representation of mothering», University of California, Cambridge, 1978.
- Δαράκη Ε., Εκπαιδευτική ηγεσία και φύλο, Επίκεντρο, Αθήνα, 2007.
- Darwin C., *On the origin of species by means of natural selection*. John Murray, London, 1859.
- De Beauvoir S., *Το δεύτερο φύλο*, εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα, 1979.
- Denisiuk J. S., «Evolutionary versus Social structural explanations for sex differences in mate selection, jealousy, and aggression», Rochester Institute of Technology, 2004.
- Eagly A. H. & Wood W., «The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles», *American Psychologists*, 54, pp. 408-423, 1999.
- Ellis L., «Social Stratification and Socioeconomic Inequality», Westport, CT: Praeger, 1, pp. 111-137, 1993.
- Erickson E., *Η παιδική ηλικία και η κοινωνία*, Καστανιώτη, Αθήνα, 1990.

- Ζερβός Δ. Γ., Ευρώπη - Άτομο - Εξουσία - Γυναίκα: Κοινωνιολογική προσέγγιση στην κοινωνική στάση των γυναικών, έναντι των διαφόρων μορφών εξουσίας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996.
- Feingold A., «Gender differences in effects of physical attractiveness on romantic attraction: A comparison across five research paradigms», *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, pp. 981-993, 1990.
- Fiske S. T., «Stereotyping, prejudice, and discrimination» In: Gilbert D. T., Fiske S. T. & Lindzey G., «The handbook of social psychology», 4th ed., McGraw-Hill, New York, pp. 357-414, 1998.
- Gangestad S. W. & Simpson J. A., «The evolution of human mating. Trade-offs and strategic pluralism», *Behavioral and Brain Sciences*, 23, pp. 573-587, 2000.
- Geary D. C., «Evolution and proximate expression of human paternal investment», *Psychological Bulletin*, 126, pp. 396-401, 2000.
- Gilligan C., «In a different voice», Harvard Press», Cambridge, 1982.
- Glick P., Diebold J., Bailey-Werner B. & Zhu L., «The two faces of Adam: Ambivalent sexism and polarized attitudes toward women», *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, pp. 1323-1334, 1997.
- Greitemeyer T., «What do men and women want in a partner? Are educated partners always more desirable?» Department of Psychology, Ludwig-Maximilians-University, 2006.
- Heilman M. E., Wallen A. S., Fuchs D. & Tamkins M. M., «Penalties for success: Reactions to women who succeed at male gender-typed tasks», *Journal of Applied Psychology*, 89, pp. 416-427, 2004.
- Horner M., «Toward an understanding of achievement-related conflicts in women», *Journal of Social Issues*, 28, pp. 157-175, 1972.
- Ιγγλέση Χ., Πρόσωπα γυναικών προσωπεία της συνείδησης: Συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας στην ελληνική κοινωνία, Οδυσσέας, Αθήνα, 1997.
- Καραμεσίνη Μ. & Ιωακειμόγλου Η., Προσδιοριστικοί παράγοντες του μισθολογικού χάσματος μεταξύ ανδρών και γυναικών. Στο Κ.Ε.Θ.Ι., Ίση Αμοιβή - Προσοχή στο Κενό, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα, 2003.
- Kasser T. & Sharma Y. S., «Reproductive freedom, educational equality, and females' preference for resource-acquisition characteristics in mates», *Psychological Science*, 10, pp. 374-377, 1999.
- Kast V., Θύματα και θύτες. Πότε, γιατί και πως αλλάζουν οι ρόλοι, μπφρ. Φουντούλη Κ., Θυμάρι, Αθήνα, 2001.
- Κατάκη Χ., Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1998.

- Κ.Ε.Θ.Ι., Ίση Αμοιβή - Προσοχή στο Κενό, Κ.Ε.Θ.Ι., Αθήνα, 2003.
- Kenrick D. T. & Keefe R. C., «Age preferences in mates reflect sex human reproductive strategies» *Behavioral and Brain Sciences*, 15, pp. 75-133, 1992.
- Kenrick D. T., Trost M. R. & Sundie J. M., «Sex-roles in adaptations: An evolutionary perspective on gender differences and similarities», In Eagly A. H., Beall A. & Sternberg R., «Psychology of Gender», Guilford Press, New York, 2004.
- Klein V., *The feminine character*, University of Illinois Press, 1972.
- Kohlberg L. & Kramer R., «Continuities and discontinuities in child and adult moral development», *Human Development*, 12, p.p. 93-100, 1969.
- Κρανάκη Μ., *Διαβάζοντας τον Φρόυντ. Δέκα μαθήματα για την Ψυχανάλυση*, Εστία-Κολλάρος, Αθήνα, 1986.
- Li N. P., Bailey J. M., Kenrick D. T. & Linsenmaier J. A. W., «The necessities and luxuries of mate preferences: Testing the tradeoffs», *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, pp. 947-955, 2002.
- Μαράτου-Αλιπράντη Λ., «Γυναικείες σταδιοδρομίες και οικιακή εργασία. Η περίπτωση των γυναικών στην Αθήνα», *Βήμα των κοινωνικών επιστημών*, τεύχος 4, 1991.
- Μαράτου-Αλιπράντη Λ., «Η οικογένεια στην Αθήνα: Οικογενειακά πρότυπα και συζυγικές πρακτικές», *EKKE, Αθήνα*, 1999α.
- Μαράτου-Αλιπράντη Λ., «Διαγενεακές σχέσεις στη σύγχρονη εποχή», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 98-99, σ. 49-76, 1999β.
- Μουσούρου Λ. Μ., *Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική*, Gutenberg, Αθήνα, 2005.
- Μουσούρου Λ. Μ. & Στρατηγάκη Μ., *Ζητήματα οικογενειακής πολιτικής. Θεωρητικές αναφορές και εμπειρικές διερευνήσεις*, Gutenberg, Αθήνα, 2004.
- Νόβα-Καλτσούνη Χ., *Κοινωνικοποίηση. Η γένεση του κοινωνικού υποκειμένου*, Gutenberg, Αθήνα, 1998.
- Νόβα-Καλτσούνη Χ., *Μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Ανάλυση δεδομένων με τη χρήση του SPSS13*, Gutenberg, Αθήνα, 2006.
- Παπάνης Ε., Τράκα Μ., Φραγκιουδάκη Χ. & Παρασκευόπουλος Δ., *Η αντίληψη της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας σε Έλληνες φοιτητές*, http://www.epapanis.blogspot.com/2008/06/blog-post_09.htm, 2008.
- Pratto F., Sidanius J. & Stallworth L. M., «Sexual selection and the sexual ethnic basis of social hierarchy», In Ellis L., «Social Stratification and Socioeconomic Inequality», 1, pp. 111-137, CT: Praeger, Westport, 1993.

- Regan P. C., «What if you can't get what you want? Willingness to compromise ideal mate selection standards as a function of sex, mate value and relationship context», California State University, Los Angeles, pp. 1294-1303, 1998.
- Regan P. C., Levin L., Sprecher S., Christopher F. S. & Rodney C., «Partner preferences: What characteristics do men and women desire in their short-term sexual and long-term romantic partners?», *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 12, pp. 1-21. The Haworth Press, Inc., 2000.
- Schneider R., Τα μικρά αφεντικά. Όταν οι γονείς τα δίνουν όλα... για τα παιδιά τους, Θυμάρι, Αθήνα, 2001.
- Shackelford T. K., Schmitt D. P. & Buss D. M., «Universal dimensions of human mate preferences», *Personality and Individual Differences*, 39, pp. 447-458, 2005.
- Σκόδρα Ε., Η ψυχολογία της γυναίκας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1998.
- Spence J. T. & Buckner C. E., «Instrumental and expressive traits, trait stereotypes, and sexist attitudes», *Psychology of Women*, 24, pp. 44-62, 2000.
- Τζαμαλούκα Γ. Σ., Γαλάτη Γ., Κοσματοπούλου Γ., Χατζηφωτίου Σ. & Ασημάκης Π., «Διερεύνηση ανδρόγυνων χαρακτηριστικών στις γυναίκες και σχέση με την κακοποίηση από το άλλο φύλο», Υπό δημοσίευση, 2008.
- Todosijević B., Ljubinković S. & Arančić A., «Mate selection criteria: A trait desirability assessment study of sex differences in Serbia», *Evolutionary Psychology, Human Nature*, 1, pp. 116-126, 2003.
- Townsend J. M., «Mate selection: A pilot study», *Ethology and Sociobiology*, 10, pp. 241-253, 1989.
- Wiederman M. W. & Allgeier E. R., «Gender differences in mate selection criteria: Sociobiological or socioeconomic explanation?», *Ethology and Sociobiology*, 13, pp. 115-124, 1992.
- Wiley M. G. & Eskilson A., «Speech style, gender stereotypes and corporate success: What if women talk more like men?», *Sex Roles*, 12, pp. 993-1007, 1985.
- Χατζηφωτίου Σ., Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και παιδιών, εκδ. Τζιόλα, Θεσσαλονίκη, 2005.